

Dr Marta Komorowska-Pudło, <https://orcid.org/0000-0001-7222-0182>

Institut Pedagogiki

Uniwersytet Szczeciński

Psychospołeczne uwarunkowania postaw młodych dorosłych wobec rodzicielstwa

Psychosocial determinants of young adults' attitudes towards parenthood

<https://doi.org/10.34766/fetr.v43i3.332>

Abstrakt: Celem podjętych badań było określenie społecznych i psychologicznych czynników warunkujących postawy młodych dorosłych wobec rodzicielstwa. Z analiz demograficznych wynika, że wzrasta zjawisko zmniejszania się liczebności dzieci w rodzinach, opóźnia się wiek matek rodzących pierwsze dziecko i zwiększa odsetek kobiet nieposiadających dzieci, w tym nieposiadających ich z własnego wyboru. Z badań przedstawionych w niniejszym artykule wynika, że osoby pozytywnie odnoszące się do dziecka jako wartości i do rodzicielstwa cechuje wysoki poziom religijności i wysoka ocena wartości religijnych, niska ocena wartości hedonistycznych, wysoki poziom samooceny i wysoki poziom integracji własnej tożsamości. Są to osoby prezentujące wysoki poziom optymizmu, skutecznie radzące sobie z trudnościami oraz zadowolone z życia. Dorośli ci przejawiają niski poziom neurotyczności, wysoki poziom ekstrawersji, ugodowości i sumienności oraz wysoki poziom inteligencji emocjonalnej. Dojrzałe postawy wobec rodzicielstwa częściej ujawniają dorośli mieszkający w mniejszych miejscowościach, posiadający średni poziom wykształcenia i stałe zatrudnienie oraz niekorzystający ze środków uzależniających (nikotyna, alkohol, narkotyki). Osoby o mniej akceptujących postawach wobec rodzicielstwa, ujawniające lęk przed jego poczęciem i częściej otwarte na aborcję cechują odwrotne do wyżej opisanych właściwości społeczno-psychologiczne.

Słowa kluczowe: macierzyństwo; ojcostwo; rodzina; rodzicielstwo; postawy wobec rodzicielstwa

Abstract: The aim of the undertaken research was to determine the social and psychological factors conditioning the attitudes of young adults towards parenthood. Demographic analysis shows that the phenomenon of the decreasing number of children in families increases, the age of mothers giving birth to the first child is delayed and the percentage of women without children, including those who do not have children by choice, has grown. The research presented in this article shows that people positively referring to a child as a value and to parenthood are characterized by a high level of religiousness, low hedonism, high self-esteem and high integrity. They are also optimistic, dealing effectively with difficulties and satisfied with life. These adults exhibit low levels of neuroticism, a high level of extraversion, agreeableness, conscientiousness, and have high emotional intelligence. Mature attitudes towards parenthood are more often revealed by adults living in smaller towns, with an average level of education, permanent employment, free of addictions (nicotine, alcohol, drugs). People with less acceptable attitudes towards parenthood, revealing the fear of conception and more often open to abortion, are characterized by the socio-psychological characteristics that are opposite to the above-described features.

Keywords: motherhood; fatherhood; family; parenting; attitudes towards parenthood

Wprowadzenie

Okres wczesnej dorosłości to czas spełnienia określonych zadań przez młodych, mężczyzn i kobiety. Są nimi: wybór partnera, zawarcie małżeństwa, założenie rodziny i wychowywanie dzieci oraz oczekiwania związane ze zdobyciem zawodu, uzyskaniem pracy i uniezależnieniem się od rodziny generacyjnej (Oleś, 2011, s. 52; Bee, 1998, s. 433-459; Gurba, 2011, s. 294-298; Ziółkowska, 2005, s. 442-458). Większość młodych ludzi systematycznie te zadania realizuje, jednakże część spośród nich nie podejmuje ról małżeńskich i rodzicielskich, postanawia odłożyć je na czas późniejszy, nie wiązać się z drugą osobą i nie budować związku małżeńskiego oraz rodziny własnej.

Celem niniejszej analizy jest ukazanie różnorodnych społecznych i psychologicznych czynników, które mogą oddziaływać na postawy młodych dorosłych wobec podejmowania ról rodzicielskich. W pierwszej części artykułu zostanie przedstawiona analiza badań ukazujących uwarunkowania postaw wobec rodzicielstwa, które związane są głównie z czynnikami socjalno-bytowymi i wykształceniem młodych ludzi. W dotychczasowych analizach niewiele jest danych ukazujących związek psychologicznych aspektów funkcjonowania jednostek z ich decyzjami rodzicielskimi i postawami wobec macierzyństwa i ojcostwa. W drugiej części analizy teoretycznej opisane zostały koncepcje dojrzałej osobowości, w odniesieniu do których omówiono w części badawczej dane przedstawiające związek indywidualnych i osobowościowych właściwości respondentów z ich postawami wobec rodzicielstwa.

1. Uwarunkowania postaw wobec rodzicielstwa w świetle literatury

Wyniki badań polskich i międzynarodowych wskazują, że zdecydowana większość młodzieży, pochodząca z różnych krajów świata, pragnie mieć w przyszłości dziecko lub dzieci (zob. Hrynkiewicz, 2006, s. 27). Wśród najczęstszych motywów ich posiadania znajduje się przekonanie, że nadają one sens życiu rodzinnemu i umacniają więzi między rodzicami (Dyczewski, 2007, s. 26-28). Mimo częstych deklaracji młodych dorosłych dotyczących posiadania dzieci i pozytywnych postaw wobec rodzicielstwa obserwowane jest współcześnie zjawisko odsuwania, z różnych przyczyn, planów prokreacyjnych.

Ważne, z punktu widzenia postaw wobec rodzicielstwa, jest rozdzielenie rodzicielstwa i zamierzeń prokreacyjnych na planowane (celowe) oraz na przypadkowe, bez dobrowolnego nastawienia na poczęcie dziecka w określonym momencie, czyli na bierne stanie się rodzicem. Anna Kwak i Małgorzata Wolfe (2001, s. 151) podkreślają, że w literaturze zachodniej rozróżnia się pojęcia: *parenting*, oznaczające *bycie rodzicem*

w odniesieniu do pełnienia roli rodzicielskiej od *parenthood*, oznaczającego rodzicielstwo jako posiadanie dzieci, w sensie biologicznym.

Z różnych analiz wynika, że dla kobiet rola matki jest najważniejszą w życiu. Bardzo często społeczeństwo posługuje się pojęciem instynktu macierzyńskiego wiążącego się z naturą kobiety, która z założenia pragnie zostać matką. Jednakże badania wskazują, że obecnie coraz więcej kobiet zaprzecza temu naturalnemu instynktowi nie chcąc mieć dziecka i negując związane z rodzicielstwem doświadczenia. Na mit instynktu macierzyńskiego zwraca uwagę Małgorzata Sikorska (2009, s. 14), powołując się na określenie przez Elizabeth Badinter miłości matki wobec dziecka mianem konstruktu społecznego, uwarunkowanego historycznie, a nie biologicznie, czego przykładem może być fakt, że zawsze były kobiety, które niekoniecznie chciały zostawać matkami. Współczesna matka nie musi, według Sikorskiej (tamże, s. 18-21), funkcjonować zgodnie ze stereotypem poświęcającej się „matki Polki”, gdyż ma pełne prawo wyboru, ile i kiedy może mieć dzieci. Ma także prawo do niedoskonałości, do przeżywania różnorodnych emocji, do samorozwoju, do zaspokajania własnych potrzeb, przy jednoczesnym pełnieniu odpowiedzialnej funkcji rodzicielskiej.

Anna Błasiak i Ewa Dybowska (2010, s. 110-111) opisują różne typy macierzyństwa. Wśród bezpośrednio związanych z postawami wobec rodzicielstwa wymieniają macierzyństwo instynktowne oparte na pragnieniu posiadania dziecka, macierzyństwo zaprzeczone, związane z niechęcią posiadania dziecka, macierzyństwo wymuszone, związane m.in. z gwałtem bądź nieplanowaną ciążą, czy macierzyństwo poświęcone, pojawiające się wówczas, kiedy kobieta wybierając świadomie własną karierę zawodową rezygnuje z bycia matką. Kazimierz Pospiszyl (2004, s. 26) wymienił trzy grupy mężczyzn przygotowujących się do ojcostwa. Pierwsi to mężczyźni spełnieni, którzy są zadowoleni z poczęcia dziecka i pozytywnie do niego nastawieni. Drugi typ, to ojcowie odczuwający niezadowolenie z faktu, że niedługo będą pełnili taką rolę, ale powoli z tym faktem się godzą. Trzeci typ, to ojcowie zdecydowanie niezadowoleni, tacy którzy nie akceptują tej nowej roli. Zofia Dąbrowska (2004, s. 13-16) wskazała na różnorodne typy ojcostwa, m.in. ojcostwo biologiczne, świadome i planowane, upragnione, zaprzeczone, wymuszone, gdy mężczyzna nie chce mieć dziecka, a jego partnerka bardzo tego dziecka pragnie, ojcostwo niespełnione, ojcostwo samotne, itd.. Z badań Marii Trawińskiej (za: Plutecka, 2013, s. 59) wynika, że mężczyźni, którzy są pozytywnie nastawieni do rodzicielstwa są cierpliwi i wyrozumiali, tolerancyjni, potrafiący nawiązać kontakty interpersonalne, empatyczni, kochający dziecko, przyjaźni i zatroskani o jego rozwój, posiadający wiedzę na temat jego osobowości i umiejętności dyscyplinowania.

Szczególnym problemem dla młodych ludzi jest nieplanowane rodzicielstwo. Jeśli w ich życiu pojawi się dziecko, które nie jest oczekiwane, może stanowić ogromną przeszkodę w ich indywidualnych planach. W konsekwencji może to wiązać się z brakiem gotowości do podejmowania ról rodzicielskich. Jedni, mimo trudności, mogą zdecydować się

na podjęcie tych zadań, drudzy natomiast mogą przyjąć rozwiązanie związane z myśleniem o podjęciu decyzji o aborcji. O trudnościach związanych z nieplanowanym rodzicielstwem świadczą wyniki badań dotyczących jakości relacji małżeńskich osób, których dzieci zostały poczęte przed zawarciem związku. Małżonków tych, w porównaniu do kobiet i mężczyzn, których dziecko poczęło się po ślubie zdecydowanie częściej cechował niższy poziom satysfakcji ze wspólnego życia. Przejawiało się to niskim poziomem wzajemnego wsparcia, zaangażowania, intymności i podobieństwa, częstszym rozwiązywaniem konfliktów w sposób destruktywny oraz wysokim poziomem deprecjacji i rozczarowania. Doświadczanie poczęć i urodzeń dzieci po zawarciu małżeństwa wiązało się z wyższą jakością wzajemnych relacji małżonków, co z wysokim prawdopodobieństwem sprzyja pozytywnym postawom młodych dorosłych wobec rodzicielstwa (Komorowska-Pudło, 2015a, s. 29-57).

Coraz częściej zdarza się, że dziecko w hierarchii wartości małżonków nie zajmuje najważniejszego miejsca. Zwiększa się liczba młodych ludzi, którzy myślą o indywidualnym rozwoju i świadomie decydują się na mniejszą liczbę dzieci lub na bezdzietność. Nie decydują się na większą liczbę dzieci głównie z powodów finansowych lub braku czasu na koncentrowanie się na ich wychowywaniu. Plany życiowe młodych ludzi o wyższym poziomie wykształcenia związane są często ze sferą zawodową, doksztalaniem, znalezieniem atrakcyjnej pracy, zabezpieczeniem finansowym, a dopiero później z planami prokreacyjnymi (por. Stańczak i in., 2019).

Bardziej otwarte na rodzicielstwo są kobiety niż mężczyźni i osoby zaangażowane religijnie (Dyczewski, 2007, s. 26-28). Podobne wnioski można wyciągnąć z wielu innych badań przeprowadzonych w ostatnich dekadach na terenie Polski (zob. Komorowska-Pudło, 2013, 154-175, 297-313, 354-358), choć w przypadku młodzieży pełnoletniej czynnik religijności nie różnicował deklaratywności do rodzicielstwa (zob. Komorowska-Pudło, 2015b, s. 160). Czynniki warunkujące dojrzałość postaw wobec rodzicielstwa u badanych osiemnasto- i dziewiętnastoletnich kobiet, to wysoki poziom ekstrawersji, otwartości na doświadczenie, ugodowości i sumienności, wysoka samoocena, wysoki poziom wartościowania instytucji rodziny, niezazywanie narkotyków, wysoki poziom wiedzy o płciowości oraz uczenie się w liceum ogólnokształcącym. Dojrzałym postawom młodych mężczyzn wobec rodzicielstwa sprzyjał wysoki poziom ugodowości, niepalenie papierosów, dobre wyniki w nauce, dobre relacje z własnymi matkami i ojcami, wyższe wykształcenie matek oraz wychowywanie się w domach, w których matki były bardziej zaangażowane religijnie. Deklaracja posiadania dzieci była częstsza wśród nastoletnich kobiet o wysokim poziomie ugodowości, wysoko wartościujących instytucję rodziny, dobrze uczących się i wychowywanych przez matki i ojców o niższym poziomie wykształcenia. Deklaracja ta była częstsza wśród młodych mężczyzn o wysokim poziomie ekstrawersji, otwartości na doświadczenie, wysoko wartościujących instytucję rodziny, posiadających wysoki poziom

wiedzy o płciowości, uczących się w liceach ogólnokształcących, posiadających dobre relacje z ojcami oraz matki o większym zaangażowaniu religijnym. Sprzeciw wobec aborcji ujawnił się u młodych kobiet o wysokim poziomie ugodowości i sumienności oraz u mężczyzn o wysokim poziomie wiedzy o płciowości, zamieszkujących małe miasta i wychowywanych przez matki bardziej zaangażowane religijnie (zob. tamże, s. 75-368).

Jan Rostowski (za: Rostowski, Rostowska, 2014, s. 142-143) zwracał uwagę, że dla postaw wobec rodzicielstwa duże znaczenie ma wykształcenie. Wiąże się ono ze statusem społecznym, z podejmowaniem pracy, z charakterem tej pracy i z podziałem ról w rodzinie. Z badań wynika, że wyższy poziom wykształcenia partnerów wiąże się z większymi trudnościami w jednoznacznym podziale ról, szczególnie ról rodzicielskich. Okazuje się, że im wyższe wykształcenie posiadają rodzice, tym mniejszą czerpią satysfakcję z posiadania dzieci, w porównaniu do osób, które mają niższy poziom wykształcenia. Badacz wskazuje, że z różnorodnych analiz wynikało, iż najbardziej korzystny dla wychowywania dzieci jest średni poziom wykształcenia rodziców, a mniej korzystne jest wykształcenie wyższe bądź najniższe. Różnice dotyczące postaw wobec rodzicielstwa związane są także z płcią badanych w kontekście ich wykształcenia. Mężczyźni posiadający wyższe wykształcenie są bardziej zadowoleni z posiadania dziecka niż kobiety o takim samym wykształceniu. One mają więcej problemów w pogodzeniu ról rodzicielskich i zawodowych, co wiąże się z niższym poziomem ich zadowolenia z pełnionych funkcji.

Z badań wynika, że wśród wielu przyczyn, które związane są z niechęcią posiadania dzieci, znajdują się: nastawienie na samorozwój, inwestowanie w pracę zawodową, brak partnera, niechęć partnera do posiadania dzieci, stosowanie metod planowania rodziny, brak poczucia bezpieczeństwa, odkładanie rodzicielstwa na późniejsze lata życia, przykre doświadczenia życiowe (niejednokrotnie w rodzinie pochodzenia), ambiwalentny stosunek do rodzicielstwa, lęk przed porodem (Slany, 2002, s. 110-111). Odkładanie decyzji prokreacyjnych związane jest z: aspiracjami edukacyjnymi, pragnieniem zdobycia pracy, dużą konkurencją na rynku pracy, problemami w zdobyciu własnego mieszkania, problemami materialnymi młodych ludzi, którzy chcą zbudować rodzinę oraz z trudnościami, które są związane z pogodzeniem obowiązków zawodowych i rodzinnych. Poza tym, na postawy wobec rodzicielstwa oddziałują takie czynniki psychologiczne, jak: zrównoważenie, dojrzałość społeczno-uczuciowa kobiet i mężczyzn, poziom ich wewnętrznej autonomii i doświadczenia indywidualne, głównie w życiu małżeńskim (Zawadzka, 2001, s. 202). Mniejsza liczba urodzeń występuje wśród kobiet, które zajmują bardziej eksponowane stanowiska, ale też u osób posiadających wyższe standardy materialne. Z reguły liczniejsze potomstwo występuje wśród małżonków posiadających niższe dochody. Z analizy wynika także, że deficyt mieszkań i bezrobocie to jedno z ważniejszych czynników odkładania decyzji prokreacyjnych przez młodych ludzi, którzy najpierw chcieliby osiągnąć stabilizację ekonomiczną i społeczną. Ponadto młodzi ludzie

dążą do podnoszenia kwalifikacji, co wiąże się z przedłużaniem się okresu nauki. Wszystko to związane jest ze zdobyciem fundamentów pod znalezienie w przyszłości pracy. Czynniki te wpływają na to, że młode pokolenie odkłada na późniejszy czas decyzje prokreacyjne. Zauważa się coraz większe dążenie do konsumpcyjnego stylu życia, związane z pragnieniem zaspokajania różnych potrzeb materialnych i edukacyjnych przez młodych dorosłych. Nie dotyczy to jednak wszystkich młodych ludzi, ponieważ z drugiej strony zauważa się grupę osób, które mimo trudnych warunków materialnych decydują się na rodzicielstwo (zob. Nowak, 2001, s. 38-40).

2. Dojrzałość do rodzicielstwa

Postawy wobec rodzicielstwa uwarunkowane są w dużym stopniu dojrzałością osobowości człowieka. Autorzy zajmujący się badaniem osobowości podkreślają, że osiągnięcie dojrzałości w tej sferze to proces trwający w różny sposób i w różnym czasie u osób podobnych wiekiem, a czynniki warunkujące jej osiągnięcie są specyficzne dla poszczególnych jednostek (Oleś, 2011, s. 247-249). Do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny niezbędne jest osiągnięcie dojrzałości, szczególnie w takich obszarach, jak dojrzałość prawna, czyli osiągnięcie wieku zezwalającego na zawarcie związku małżeńskiego, dojrzałość fizyczna, związana z rozwojem biologicznym umożliwiającym prokreację oraz dojrzałość psychospołeczna, która jest najsilniejszym czynnikiem warunkującym dojrzałość do rodzicielstwa. Wyraża się ona: m.in. poczuciem odpowiedzialności, poczuciem celu i sensu życia, przekonaniem, że zawsze jest się sobą, poczuciem niezależności, przeświadczeniem o swojej dorosłości, samopoczuciem przy prowadzeniu spraw finansowych, głównie w sytuacji, gdy żyje się w niezależności od rodziców. Podstawą dojrzałości do małżeństwa i rodzicielstwa jest, według Teresy Rostowskiej (2003, s. 45-54; por. Ryś, 1999b, s. 32-40; Braun-Gałkowska, 1985, s. 24-27), odpowiedni poziom rozwoju intelektualnego, osobowościowego, uczuciowego i społecznego. Wszystkie te obszary rozwojowe składają się na integralną część dojrzałości osobowej i wyrażają się m.in. poprzez zdolność do racjonalnego i realistycznego spostrzegania, zdolność do logicznego, adekwatnego myślenia i wnioskowania, do podejmowania odpowiednich decyzji, formowania rzetelnych opinii, zdolność do autonomii w myśleniu, opartej na wartościach wyższych. To także umiejętność kontrolowania emocji, prowadzenia partnerskiego stylu komunikacji, okazywania empatii i wrażliwości, okazywania innym dobra i udzielania wsparcia oraz tolerancja odmienności drugiej osoby. Obszary te obejmują również wgląd w siebie, uzyskanie pełnego i adekwatnego obrazu siebie.

Wśród wielu właściwości wskazujących na dojrzałość osobowości i kryteriów jej rozwoju, wskazywanych przez Piotra Olesia (2011, s. 247-259), za szczególnie istotne uznać można w odniesieniu do ról rodzicielskich: posiadanie koncepcji siebie i koncepcji życia,

reagowanie bardziej refleksyjne, dominację procesów świadomych i racjonalnych, zwłaszcza w relacjach interpersonalnych, podejmowanie decyzji po analizie możliwych konsekwencji, ponoszenie odpowiedzialności za podjęte decyzje, niski poziom konfliktowości, posiadanie umiejętności komunikacji interpersonalnej, wysokiego poziomu przystosowania społecznego, choć niekonformistycznego, zdolność wspierania innych, odraczanie reakcji w sytuacjach tego wymagających, umiejętność wyboru celów, opartych na hierarchii wartości. Osoby o dojrzałej osobowości cechują się także stabilną tożsamością, umiejętnością określenia sensu życia oraz realizowania celów osobistych i ponadosobistych, przewidywania, wskazania czynników sprzyjających pełnemu rozwojowi człowieka, stosowania się do zasad i norm panujących w danej społeczności, odpowiedzialnością za siebie i za innych. Osoby o dojrzałej osobowości potrafią stworzyć środowisko korzystne dla rozwoju i satysfakcji z życia, w którym funkcjonują, dążą do mądrości, podejmują pracę nad doskonaleniem siebie. Dzięki temu mają możliwość integracji własnej tożsamości, jednocześnie zachowują własną wolność i autonomię. Jednostki pogłębiające dojrzałość własnej osobowości dążą do powiększania wewnętrznego bogactwa, zdobywają wiedzę, kształtują przekonania, poszerzają horyzonty własnego myślenia, są otwarte na nowe idee, akceptują lub tolerują odmiennosc poglądów i zachowań innych osób, wytrwale realizują zadania życiowe. Jednostki takie dążą do szczęścia, czerpią i wyrażają radość z życia, doświadczają psychicznego dobrostanu, potrafią zaspokajać swoje potrzeby i realizować wartościowe cele. Cechują się wysokim poziomem odporności na stres oraz wysoką, adekwatną samooceną, dojrzałe ukształtowaną hierarchią wartości, otwartością na pomoc drugiemu człowiekowi, szacunkiem wobec niego, podmiotowym traktowaniem ludzi z uwzględnieniem ich godności i wolności. Osoby o dojrzałej osobowości są prospołeczne, zaangażowane na rzecz dobra wspólnego, potrafią formułować dążenia i wybierać zadania służące innym ludziom oraz przekraczające potrzeby i aspiracje indywidualne. Mają także pogodę ducha i optymizm, cechują się dojrzałą moralnością.

Koncepcja dojrzałej osobowości to, według Marii Ryś (1999a, s. 25-33), pewien idealny wzorzec opisujący jednostkę w kontekście celu rozwojowego. Wśród aspektów składających się na ten wzorzec, niezbędnych do podejmowania ról rodzicielskich, autorka wymienia realne poznanie świata, akceptację siebie obejmującą temperament, charakter, adekwatny obraz siebie, brak takich cech, jak egoizm, dominowanie czy zbytnia nieśmiałość. Jest to jednocześnie przejawianie życzliwości, pogody ducha, zadowolenia z życia, zrównoważenia emocjonalnego, umiejętności w zaspokajaniu potrzeb. Ważnym aspektem dojrzałej osobowości jest postawa miłości w stosunku do innych ludzi, wyrażana życzliwością, dobrocią, zdolnością wybaczenia, tolerancją, nadzieją, naturalnością, spontanicznością, poczuciem humoru, nawiązywaniem serdecznych relacji z innymi, poszanowaniem godności drugiej osoby, umiejętności porozumiewania się i rozwiązywania konfliktów, wyrażaniem uczuć i wzajemnych oczekiwań. Kolejnym

aspektem dojrzałej osobowości jest wewnętrzna integracja trzech sfer: instynktowno-popędowej, psychicznej (związanej m.in. z potrzebami bezpieczeństwa, uznania i miłości) oraz sfery duchowej (wyrażającej się posiadaniem sensu życia i potrzeb religijnych, transcendentnych). Jeśli jednostka osiągnie pełną integrację tych sfer, jej dojrzałość będzie wyrażała się w harmonii obejmującej osobowość, motywację, system wartości, aspiracje, potrzeby i uczucia. Osiągnięcie takiej dojrzałości przez człowieka umożliwi mu poczucie wolności, nawiązywanie głębokich i trwałych więzi, radzenie sobie z emocjami, umiejętność okazywania innym sympatii, miłości i zaufania. Osoba taka jest zadowolona z życia, ma silny charakter, jest odpowiedzialna, podejmuje działania na rzecz innych, działa skutecznie, osiąga realistyczne cele, umie i odpoczywać i wydajnie pracować. Istotnym aspektem dojrzałej osobowości jest posiadanie celów motywujących do rozwoju i działania oraz hierarchii wartości, ukierunkowującej znaczenie podejmowanych działań, przejawianie postaw moralnych i zasad życiowych. W przypadku małżeństwa i rodzicielstwa dojrzałość ściśle wiąże się z trwałością związku, z wiernością, z wyborem metod planowania rodziny, decyzją o poczęciu dziecka. Kolejny aspekt dojrzałości osobowości łączy się z szerokimi zainteresowaniami jednostki, giętkością jej umysłu, gotowością do poznawania świata, powstrzymaniem się od pochopnych sądów i ocen, koncentrowaniem się na problemach, zadaniach i obowiązkach, a także postawą wobec życia, związaną z wewnętrzną integracją, dojrzałością emocjonalną i z oceną świata. Człowiek dojrzały liczy się ze społecznymi wymaganiami, jest tolerancyjny, szanuje odmienne poglądy, postawy, idee. Istotne cechy konstruktywnej postawy życiowej to optymizm, nadzieja i radość życia, pasja działania, asertywność. Kolejne aspekty dojrzałości osobowości, niezbędne w realizowaniu funkcji rodzicielskich, obejmują twórczość w jakiejś dziedzinie oraz gotowość do poświęceń, związaną z empatią, umiejętnością rezygnowania z własnych interesów i preferencji.

Toni Antonucci i Karen Mikrus (za: Rostowska, 2003, s. 51-52) podkreślają efekt zwrotny występujący pomiędzy dojrzałym rodzicielstwem a kształtowaniem dojrzałej osobowości. Pełnienie ról rodzicielskich może sprzyjać obniżaniu się egocentryzmu, wpływać na podwyższenie się poczucia odpowiedzialności, może warunkować wzrost poziomu empatii. Posiadanie dziecka jest czynnikiem wzbogacającym samoocenę, przyczyniającym się do podwyższenia poczucia własnej wartości oraz poczucia własnej skuteczności.

3. Podstawy metodologiczne badań własnych

Celem podjętych badań było określenie związku różnych czynników indywidualnych, socjalnych i psychologicznych z postawami młodych dorosłych wobec rodzicielstwa. Dokonano analizy związku takich uwarunkowań indywidualnych, jak wiek badanych kobiet i mężczyzn, ich wykształcenie, wielkość miejsca ich zamieszkania, status

zatrudnienia (zatrudnienie stałe, czasowe, brak zatrudnienia), warunki materialne i status mieszkaniowy (posiadanie/nieposiadanie samodzielnego mieszkania lub domu). Uwzględniono także stosunek badanych osób do środków uzależniających (papierosy, alkohol, narkotyki), mierzony skalą częstotliwości ich używania. Wnikliwej analizie poddano cechy osobowości respondentów oraz poziom takich właściwości indywidualnych, jak poczucie satysfakcji z życia, optymizm, poziom inteligencji emocjonalnej, skuteczność radzenia sobie z trudnościami, poziom integracji własnej tożsamości, samoocena, w tym poczucie bycia kochanym oraz system wartości w odniesieniu do wartości religijnych i hedonistycznych.

Do zgromadzenia danych wykorzystano różnorodne narzędzia badawcze. *Inwentarz Osobowości NEO-FFI*, autorstwa Paula T. Costy i Roberta R. McCrae, w adaptacji Bogdana Zawadzkiego, Jana Strelau, Piotra Szczepaniaka i Magdaleny Śliwińskiej (1998), służył do pomiaru cech osobowości, takich jak: neurotyczność, ekstrawersja, otwartość na doświadczenie, ugodowość i sumiennność. Współczynnik rzetelności wynosi od 0,68 do 0,82. *Wielowymiarowy Kwestionariusz Samooceny MSEI*, autorstwa Edwarda J. O'Brien'a i Seymoura Epsteina, w adaptacji Diany Fecenec (2008), pozwala na zbadanie samooceny ogólnej i różnych jej szczegółowych wymiarów, m.in. poczucia bycia kochanym, a także poziomu integracji własnej tożsamości. Rzetelność MSEI w poszczególnych skalach wynosiła od 0,70 do 0,90. *Popularny Kwestionariusz Inteligencji Emocjonalnej PKIE* Aleksandry Jaworowskiej i Anny Matczak (2005) mierzy ogólny poziom inteligencji emocjonalnej oraz jej wymiary składowe. Współczynnik rzetelności wynosi ponad 0,90. *Skala Satysfakcji z Życia – SWLS*, Eda Diener'a i wsp., w adaptacji Zygryda Juczyńskiego (2001, s. 128-135), określa ogólny wskaźnik zadowolenia z życia. Współczynnik rzetelności wynosi 0,87. *Test orientacji życiowej – LOT-R*, autorstwa Michaela E. Scheier'a i wsp., w adaptacji Ryszarda Poprawy i Juczyńskiego (za: tamże, s. 61-71), mierzy dyspozycyjny optymizm. Współczynnik rzetelności wynosi 0,76. *Skala Uogólnionej Własnej Skuteczności – GSES*, autorstwa Ralfa Schwarzera, Michaela Jerusalem'a i Juczyńskiego (za: tamże, s. 89-96), mierzy siłę przekonania o skuteczności radzenia sobie z trudnościami. *Skala Wartości Schelerowskich – SWS*, autorstwa Piotra Brzozowskiego (1995) mierzy poziom oceny różnych grup wartości, w tym wartości religijnych i wartości hedonistycznych. Współczynnik rzetelności wynosi od 0,81 do 0,89 dla poszczególnych skal. Wszystkie wykorzystane w badaniach narzędzia cechowały się wysokimi wskaźnikami trafności. Do zbadania danych indywidualnych i socjalnych oraz częstotliwości kontaktu ze środkami uzależniającymi, a także do pomiaru postaw wobec rodzicielstwa wykorzystano kwestionariusz ankiety własnego autorstwa. Analizy statystycznej dokonano za pomocą wskaźników korelacji Tau-Kendalla, U-Manna Whithneya oraz Chi kwadrat. W opisie wyników badań uwzględniono tak związki istotne statystycznie (do $p < 0,05$) pomiędzy badanymi zmiennymi, jak i związki istotne statystycznie na poziomie tendencji ($p < 0,099$).

W badaniach wzięło udział 480 osób, w tym 240 kobiet i 240 mężczyzn. Badania przeprowadzono na terenie województwa zachodniopomorskiego i lubuskiego w latach 2017-2018 wśród respondentów w wieku 20-35 lat.

4. Psychospołeczne uwarunkowania postaw młodych dorosłych wobec rodzicielstwa w świetle badań własnych

W prezentacji wyników badań zostanie przedstawiona analiza związku wybranych czynników indywidualnych, społecznych i psychologicznych z postawami respondentów wobec rodzicielstwa. Kolejno zostaną przedstawione dane ukazujące uwarunkowania postaw respondentów wobec rodzicielstwa, w takich szczegółowych obszarach, jak wartościowanie dziecka i rodzicielstwa, deklarowana reakcja na nieplanowane poczęcie dziecka, lęk przed nieplanowanym poczęciem dziecka oraz postawy wobec aborcji.

Ważnym elementem podjętych badań była analiza postaw respondentów wobec osoby dziecka jako wartości oraz wobec rodzicielstwa. Na postawy te składały się przekonania respondentów na temat wzmacniania poczucia szczęścia, więzi małżeńskiej i poczucia sensu życia wynikającego z obecności dziecka w ich życiu, bez względu na psychologiczne, społeczne i materialne koszty związane z rodzicielstwem. Mimo niewielkiej siły związków, jakie ujawniły się w aspekcie uwarunkowań dotyczących wartościowania przez respondentów osoby dziecka i rodzicielstwa, okazały się one dość liczne, szczególnie w odniesieniu do związków czynników psychologicznych cechujących badanych mężczyzn i kobiety z opisywanymi w tym miejscu postawami (tabela 1).

Tabela nr 1a. Związek właściwości psychospołecznych respondentów z wartościowaniem przez nich osoby dziecka i rodzicielstwa

Psychospołeczne uwarunkowania pozytywnego wartościowania dziecka i rodzicielstwa		Wartościowanie dziecka i rodzicielstwa	
		Mężczyźni	Kobiety
Czynniki indywidualne	Wiek	n.i.	n.i.
	Wykształcenie	n.i.	$\underline{r}=0,08$; $p=0,069$
	Picie alkoholu	$\underline{r}=-0,15$; $p=0,000$	$\underline{r}=-0,11$; $p=0,009$
	Zażywanie narkotyków	n.i.	$\underline{r}=-0,14$; $p=0,001$
	Palenie papierosów	$\underline{r}=0,08$; $p=0,059$	n.i.
	Ocena wartości religijnych	$\underline{r}=0,15$; $p=0,000$	$\underline{r}=0,14$; $p=0,001$
	Ocena wartości hedonistycznych	n.i.	n.i.
Czynniki społeczne	Miejsce zamieszkania	n.i.	n.i.
	Warunki materialne	$\underline{r}=-0,08$; $p=0,065$	n.i.
	Posiadanie stałego zatrudnienia	n.i.	n.i.
	Posiadanie własnego mieszkania	n.i.	n.i.

Tabela nr 1b. Związek właściwości psychospołecznych respondentów z wartościowaniem przez nich osoby dziecka i rodzicielstwa (cd.)

Psychospołeczne uwarunkowania pozytywnego wartościowania dziecka i rodzicielstwa		Wartościowanie dziecka i rodzicielstwa	
		Mężczyźni	Kobiety
Czynniki psychologiczne	Neurotyczność	$\underline{r}=-0,08$; $p=0,060$	n.i.
	Ekstrawersja	$\underline{r}=0,18$; $p=0,000$	$\underline{r}=0,10$; $p=0,021$
	Otwartość na doświadczenie	n.i.	n.i.
	Ugodowość	$\underline{r}=0,18$; $p=0,000$	$\underline{r}=0,13$; $p=0,003$
	Sumiennność	$\underline{r}=0,17$; $p=0,000$	$\underline{r}=0,12$; $p=0,004$
	Inteligencja emocjonalna	$\underline{r}=0,11$; $p=0,008$	$\underline{r}=0,16$; $p=0,000$
	Poczucie satysfakcji z życia	$\underline{r}=0,09$; $p=0,040$	$\underline{r}=0,21$; $p=0,000$
	Dyspozycyjny optymizm	$\underline{r}=0,15$; $p=0,000$	$\underline{r}=0,08$; $p=0,069$
	Poczucie własnej skuteczności	$\underline{r}=0,16$; $p=0,000$	$\underline{r}=0,10$; $p=0,013$
	Poczucie bycia kochanym	$\underline{r}=0,18$; $p=0,000$	$\underline{r}=0,24$; $p=0,000$
	Samooocena	$\underline{r}=0,16$; $p=0,000$	$\underline{r}=0,20$; $p=0,000$
	Integracja własnej tożsamości	$\underline{r}=0,10$; $p=0,019$	$\underline{r}=0,13$; $p=0,002$

Respondenci, przejawiający pozytywne nastawienie do osoby dziecka i do rodzicielstwa, to kobiety i mężczyźni, dla których ważniejsze, niż dla odnoszących się do rodzicielstwa mniej pozytywnie lub wręcz negatywnie, są wartości religijne. Osoby te mają także rzadsze doświadczenia związane z piciem alkoholu. Im częstsze jest jego spożywanie przez respondentów, tym mniej pozytywnie myślą o wartości dziecka w rodzinie. Ponadto, mężczyźni przejawiający pozytywne postawy wobec dziecka i rodzicielstwa znajdują się wśród osób posiadających lepsze warunki materialne niż ci, którzy przejawiają niechętnie postawy wobec rodzicielstwa i jednocześnie deklarują uzależnienie od nikotyny. Kobiety mniej pozytywnie odnoszące się do ról rodzicielskich i wartości dziecka cechują się wyższym poziomem wykształcenia i częstszym zażywaniem narkotyków niż te, dla których omawiane wartości są ważne.

Właściwości psychologiczne, korelujące z bardziej dojrzałym nastawieniem respondentów do osoby dziecka i do rodzicielstwa, obejmowały zarówno u kobiet jak i u mężczyzn: wyższy poziom ekstrawersji, inteligencji emocjonalnej, satysfakcji z życia, dyspozycyjnego optymizmu, skuteczności, poczucia bycia kochanymi, ugodowości i sumienności, integracji własnej tożsamości oraz samooceny. Jednocześnie mężczyźni, znajdujący się w tej grupie, cechowali się niższym poziomem neurotyczności. Na podstawie uzyskanych danych można stwierdzić, że negatywne nastawienie do osoby dziecka i do rodzicielstwa częściej występowało wśród introwertyków, osób mało ugodowych i mało sumiennych, nieradzących sobie z umiejętnościami związanymi z inteligencją emocjonalną,

niezadowolonych z życia, mających trudności z poczuciem własnej skuteczności, osób pesymistycznych i cechujących się niskim poziomem poczucia bycia kochanymi, niską samooceną oraz niezintegrowaną własną tożsamością.

W dalszej części badań poddano analizie deklaratywną reakcję młodych dorosłych na pojawienie się w ich życiu dziecka w nieplanowanym przez nich momencie ich życia (tabela 2).

Tabela 2. Związek właściwości psychospołecznych respondentów z akceptowaniem przez nich nieplanowanego poczęcia dziecka

Psychospołeczne uwarunkowania postawy wobec nieplanowanego poczęcia dziecka		Postawa wobec nieplanowanego poczęcia dziecka	
		Mężczyźni	Kobiety
Czynniki indywidualne	Wiek	$r=0,13$; $p=0,004$	n.i.
	Wykształcenie	$r=0,11$; $p=0,013$	$r=0,18$; $p=0,000$
	Picie alkoholu	n.i.	$r=0,09$; $p=0,061$
	Zażywanie narkotyków	n.i.	$r=0,11$; $p=0,021$
	Palenie papierosów	$r=0,16$; $p=0,000$	n.i.
	Ocena wartości religijnych	$r=-0,12$; $p=0,010$	$r=-0,09$; $p=0,036$
	Ocena wartości hedonistycznych	n.i.	$r=0,11$; $p=0,012$
Czynnik i socjalne	Miejsce zamieszkania	n.i.	n.i.
	Warunki materialne	$r=0,20$; $p=0,000$	$r=0,16$; $p=0,000$
	Posiadanie stałego zatrudnienia	n.i.	n.i.
	Posiadanie własnego mieszkania	n.i.	n.i.
Czynniki psychologiczne	Neurotyczność	$r=0,11$; $p=0,015$	$r=0,13$; $p=0,004$
	Ekstrawersja	n.i.	$r=-0,12$; $p=0,010$
	Otwartość na doświadczenie	n.i.	n.i.
	Ugodowość	$r=-0,21$; $p=0,000$	n.i.
	Sumienność	$r=-0,16$; $p=0,000$	$r=-0,10$; $p=0,022$
	Inteligencja emocjonalna	n.i.	$r=-0,08$; $p=0,091$
	Poczucie satysfakcji z życia	$r=-0,12$; $p=0,010$	$r=-0,16$; $p=0,000$
	Dyspozycyjny optymizm	$r=-0,10$; $p=0,038$	$r=-0,10$; $p=0,031$
	Poczucie własnej skuteczności	n.i.	n.i.
	Poczucie bycia kochanym	$r=-0,17$; $p=0,000$	$r=-0,15$; $p=0,001$
	Samoocena	$r=-0,08$; $p=0,075$	$r=-0,19$; $p=0,000$
	Integracja własnej tożsamości	n.i.	$r=-0,23$; $p=0,000$

Nastawienie na zaakceptowanie poczęcia dziecka, mimo że może ono nie być w określonym czasie zaplanowane, ujawniło się częściej wśród mężczyzn i kobiet, którzy

posiadali lepsze warunki materialne, mieli wyższy poziom wykształcenia i cechowali się wyższym poziomem preferowania wartości religijnych. Kobiety akceptujące nieplanowane rodzicielstwo nie miały doświadczenia w zażywaniu narkotyków i rzadziej piły alkohol, a także odrzucały wartości hedonistyczne. Mężczyźni z tej grupy mieli mniejsze doświadczenie w paleniu papierosów lub nie palili ich w ogóle i znajdowali się w grupie respondentów młodszych wiekiem.

Właściwości osobowe respondentów obojga płci akceptujących nieplanowane poczęcie dziecka we własnym związku obejmują niższy poziom ich neurotyczności oraz wyższy poziom sumienności. Postawy takie cechowały osoby odczuwające wysoki poziom satysfakcji z życia i poczucia bycia kochanymi. Jednocześnie wyróżniały się one optymizmem i dobrą samooceną. Kobiety deklarujące otwartość na zaakceptowanie nieplanowanego poczęcia dziecka przejawiały ponadto wyższy poziom ekstrawersji i inteligencji emocjonalnej oraz integracji własnej tożsamości. Mężczyźni znajdujący się w grupie osób otwartych na zaakceptowanie nieplanowanego poczęcia dziecka, poza wyżej wskazanymi właściwościami, cechowali się wyższym poziomem ugodowości.

Respondenci wskazujący inne nastawienie do nieplanowanego poczęcia dziecka, np. rozważanie o oddaniu dziecka do adopcji, czy myślenie o możliwości dokonania aborcji, to częściej osoby o niższym poziomie wykształcenia, odrzucające wartości religijne, doświadczające kontaktu ze środkami uzależniającymi. Są to osoby neurotyczne, o niskim poziomie sumienności, pesymistyczne, niezadowolone z życia, cechujące się niskim poczuciem bycia kochanymi oraz niską samooceną.

Z postawami wobec rodzicielstwa wiąże się także lęk przed nieplanowanym poczęciem dziecka, który ujawnia się u respondentów w związku z podejmowanymi doświadczeniami seksualnymi (tabela 3aib).

Tabela 3a. Związek właściwości psychospołecznych respondentów z przejawianiem przez nich lęku przed nieplanowanym poczęciem dziecka

Psychospołeczne uwarunkowania lęku przed ciążą		Lęk przed ciążą	
		Mężczyźni	Kobiety
Czynniki indywidualne	Wiek	U=3959,000; z=1,71; p=,087	n.i.
	Wykształcenie	n.i.	U=4770,000; z=-2,62; p=,008
	Picie alkoholu	n.i.	n.i.
	Zażywanie narkotyków	n.i.	n.i.
	Palenie papierosów	n.i.	n.i.
	Ocena wartości religijnych	n.i.	n.i.
	Ocena wartości hedonistycznych	n.i.	U=4931,000; z=-1,80; p=,071

Tabela 3b. Związek właściwości psychospołecznych respondentów z przejawianiem przez nich lęku przed nieplanowanym poczęciem dziecka

Czynniki socjalne	Miejsce zamieszkania	U=3224,500; z=-3,30; p=,000	U=4819,500; z=-2,30; p=,021
	Warunki materialne	n.i.	U=3153,000; z=-2,62; p=,008
	Posiadanie stałego zatrudnienia	n.i.	$\chi^2=5695,500$; df=254; p=,000
	Posiadanie własnego mieszkania	n.i.	$\chi^2=735,000$; df=249; p=,000
Czynniki psychologiczne	Neurotyczność	U=3080,000; z=-3,10; p=,001	n.i.
	Ekstrawersja	n.i.	n.i.
	Otwartość na doświadczenie	n.i.	n.i.
	Ugodowość	n.i.	n.i.
	Sumienność	U=3144,500; z=-2,95; p=,003	n.i.
	Inteligencja emocjonalna	n.i.	n.i.
	Poczucie satysfakcji z życia	U=4561,000; z=1,85; p=,063	U=4617,500; z=2,39; p=,016
	Dyspozycyjny optymizm	n.i.	n.i.
	Poczucie własnej skuteczności	n.i.	n.i.
	Poczucie bycia kochanym	U=4609,000; z=1,74; p=,081	n.i.
	Samooocena	U=4556,500; z=1,86; p=,062	U=4894,500; z=1,88; p=,060
	Integracja własnej tożsamości	n.i.	n.i.

Ujawnia się on częściej u respondentów zamieszkujących mniejsze miejscowości. Kobiety odczuwające lęk przed nieplanowaną ciążą charakteryzowały się niższym poziomem wykształcenia, deklarowały, że posiadają gorsze warunki materialne, brak własnego mieszkania, stałego zatrudnienia. Preferowały one w życiu wartości hedonistyczne. Mężczyźni przejawiający lęk przed zajściem ich partnerek w ciążę znajdowali się w grupie respondentów młodszych (20-25 lat).

Respondenci obojga płci, doświadczający wysokiego poziomu lęku przed ciążą, cechowali się niższym poziomem poczucia satysfakcji z własnego życia oraz niższym poziomem samooceny. Mężczyźni ponadto przejawiali wyższy poziom neurotyczności i sumienności, a równocześnie niższy poziom poczucia bycia kochanymi.

Ostatnim elementem badań poświęconych analizie postaw respondentów wobec rodzicielstwa było ich nastawienie do aborcji. Respondenci odnosili się zarówno do akceptacji bądź nieakceptacji zjawiska aborcji jak i otwartości własnej na myślenie o jej dokonaniu w sytuacji, gdyby sami doświadczyli nieplanowanego poczęcia dziecka (tabela 4).

Tabela 4. Związek właściwości psychospołecznych respondentów z ich otwartością na aborcję w wyniku nieplanowanego poczęcia dziecka

Psychospołeczne uwarunkowania postaw wobec aborcji		Postawy wobec aborcji	
		Mężczyźni	Kobiety
Czynniki indywidualne	Wiek	n.i.	$\underline{r}=-0,14$; $p=0,000$
	Wykształcenie	n.i.	n.i.
	Picie alkoholu	$\underline{r}=-0,22$; $p=0,000$	n.i.
	Zażywanie narkotyków	$\underline{r}=-0,09$; $p=0,038$	$\underline{r}=-0,15$; $p=0,000$
	Palenie papierosów	$\underline{r}=-0,10$; $p=0,031$	$\underline{r}=-0,14$; $p=0,001$
	Ocena wartości religijnych	$\underline{r}=-0,19$; $p=0,000$	$\underline{r}=-0,19$; $p=0,000$
	Ocena wartości hedonistycznych	$\underline{r}=-0,13$; $p=0,006$	$\underline{r}=-0,14$; $p=0,002$
Czynniki społeczne	Miejsce zamieszkania	$\underline{r}=-0,08$; $p=0,086$	n.i.
	Warunki materialne	$\underline{r}=-0,11$; $p=0,017$	n.i.
	Posiadanie stałego zatrudnienia	n.i.	n.i.
	Posiadanie własnego mieszkania	n.i.	n.i.
Czynniki psychologiczne	Neurotyczność	n.i.	$\underline{r}=-0,16$; $p=0,000$
	Ekstrawersja	$\underline{r}=-0,09$; $p=0,037$	n.i.
	Otwartość na doświadczenie	$\underline{r}=-0,13$; $p=0,005$	$\underline{r}=-0,09$; $p=0,051$
	Ugodowość	$\underline{r}=-0,11$; $p=0,010$	$\underline{r}=-0,15$; $p=0,000$
	Sumienność	n.i.	$\underline{r}=-0,09$; $p=0,041$
	Inteligencja emocjonalna	$\underline{r}=-0,13$; $p=0,004$	$\underline{r}=-0,08$; $p=0,067$
	Poczucie satysfakcji z życia	$\underline{r}=-0,08$; $p=0,078$	$\underline{r}=-0,13$; $p=0,002$
	Dyspozycyjny optymizm	$\underline{r}=-0,11$; $p=0,010$	$\underline{r}=-0,07$; $p=0,098$
	Poczucie własnej skuteczności	n.i.	n.i.
	Poczucie bycia kochanym	$\underline{r}=-0,11$; $p=0,013$	$\underline{r}=-0,13$; $p=0,002$
	Samooceń	$\underline{r}=-0,08$; $p=0,066$	n.i.
	Integracja własnej tożsamości	n.i.	$\underline{r}=-0,08$; $p=0,056$

Z badań wynika, że respondenci obojga płci otwarci na aborcję w sytuacji nieplanowanej ciąży mieli częstszy kontakt ze środkami uzależniającymi, takimi jak nikotyna i narkotyki. Preferowali wartości hedonistyczne, a odrzucali wartości religijne. Częściej zamieszkiwali w dużych miejscowościach, pili alkohol, wskazywali na gorsze warunki materialne. Kobiety otwarte na aborcję znajdowały się w grupie wiekowej około 30-35 lat.

Respondenci obojga płci, którzy akceptująco odnosili się do możliwości dokonania aborcji w sytuacji, gdyby pojawiło się w ich życiu nieplanowane poczęcie dziecka,

przejawiali wyższy poziom otwartości na doświadczenie, niższy poziom ugodowości, niższy poziom satysfakcji z własnego życia, niższy poziom inteligencji emocjonalnej, niższy poziom poczucia bycia kochanymi i wyższy poziom pesymizmu. Mężczyzn akceptujących aborcję cechuje ponadto wyższy poziom introwersji i niższy samooceny, a kobiety niższy poziom neurotyczności i sumienności oraz integracji własnej tożsamości.

5. Wnioski z badań

Uzyskane wyniki badań pozwalają na określenie uwarunkowań postaw młodych dorosłych wobec rodzicielstwa, zarówno w kontekście płci badanych osób jak i zróżnicowanego kierunku tych powiązań. Nieco więcej związków istotnych statystycznie ujawniło się podczas analizy uwarunkowań psychologicznych niż uwarunkowań indywidualnych i socjalnych, co wskazuje na konieczność prowadzenia dalszych badań umożliwiających udzielenie odpowiedzi na pytanie, jakie czynniki oddziałują na decyzje i postawy rodzicielskie młodych Polaków.

Na podstawie powyższych danych można stwierdzić, że kobiety i mężczyźni ustosunkowujący się pozytywnie tak do osoby dziecka i rodzicielstwa jak i nieplanowanego poczęcia cechują się dojrzałą osobowością. Stanowi ona niezwykle ważny czynnik warunkujący wypełnianie zadań związanych z odpowiedzialnym rodzicielstwem. Natomiast większość uwarunkowań psychologicznych, związanych z negatywnym ustosunkowywaniem się respondentów do osoby dziecka i do rodzicielstwa, z lękiem przed ciążą i otwartością na aborcję ma charakter właściwości określających niedojrzałe cechy osobowości.

Dojrzałym postawom wobec rodzicielstwa sprzyja, w przypadku respondentów obojga płci, wysoka ocena wartości religijnych, niska wartości hedonistycznych, wysoki poziom samooceny, w tym poczucia bycia kochanym i wysoki poziom integracji własnej tożsamości. Właściwościami sprzyjającymi są także: wysoki poziom dyspozycyjnego optymizmu, skuteczności radzenia sobie z trudnościami oraz satysfakcji z życia, niski poziom neurotyczności, wysoki poziom ekstrawersji, ugodowości i sumienności, wysoki poziom inteligencji emocjonalnej. Postawy dojrzałe wobec rodzicielstwa częściej ujawniały się wśród osób zamieszkujących mniejsze miejscowości, posiadających stałe zatrudnienie i średni poziom wykształcenia oraz niekorzystających ze środków uzależniających. Niedojrzałe postawy wobec rodzicielstwa częściej wiążą się z takimi właściwościami indywidualnymi młodych dorosłych, jak niski poziom oceny wartości religijnych a wysoki poziom hedonistycznych, niski poziom samooceny i integracji własnej tożsamości, niski poziom dyspozycyjnego optymizmu, skuteczności radzenia sobie z trudnościami oraz satysfakcji z własnego życia. Postawom niedojrzałym sprzyja także wysoki poziom neurotyczności i introwersji, a niski ugodowości, sumienności i inteligencji emocjonalnej.

Niedojrzałe postawy wobec rodzicielstwa warunkowane są także przez zamieszkiwanie w większych miejscowościach, nieposiadanie stałego zatrudnienia, wyższe wykształcenie i korzystanie ze środków uzależniających.

Z uzyskanych danych jednoznacznie wynika, że istnieje wyraźny związek między dojrzałością psychospołeczną młodych dorosłych a dojrzałością do podejmowania ról rodzicielskich. Biorąc pod uwagę wnioski opisane w niniejszym artykule warto byłoby wskazać na konieczność podnoszenia jakości życia młodych dorosłych w aspekcie psychospołecznym, na wsparcie w podnoszeniu poziomu ich dojrzałości osobowej i kształtowanie poprzez to bardziej pozytywnych postaw wobec rodzicielstwa.

Bibliografia:

- Bee, H. (1998). *Psychologia rozwoju człowieka*, Poznań: Wydawnictwo Zysk i S-ka.
- Błasiak, A., Dybowska, E. (2010). Rodzicielstwo i jego znaczenie dla procesu wychowania dziecka, (w:) A. Błasiak i E. Dybowska (red.), *Wybrane zagadnienia pedagogiki rodziny*, 105-127. Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Braun-Gałkowska, M. (1985). *Miłość aktywna*, Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX.
- Brzozowski, P. (1995). *Skala Wartości Schelerowskich – SWS. Podręcznik*, Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych PTP.
- Dąbrowska, Z. (2004). Różne oblicza ojcostwa, *Małżeństwo i Rodzina*, 1, 13-19.
- Dyczewski, L. (2007). Małżeństwo i rodzina upragnionymi wartościami młodego pokolenia, (w:) L. Dyczewski (red.), *Małżeństwo i rodzina w nowoczesnym społeczeństwie*, 11-34, Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Fecenec, D. (2008). *Wielowymiarowy Kwestionariusz Samooceny. Polska adaptacja*. Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych PTP.
- Gurba, E. (2011). Wczesna dorosłość. (w:) J. Trempała (red.), *Psychologia rozwoju człowieka*, 287-311, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Hryniewicz J. (2006). Rodzina i ekonomia. Uwarunkowania ekonomiczne i społeczne powstawania i rozwoju rodzin, *Życie i Myśl*, 19, 24-39.
- Jaworowska, A., Matczak, A. (2005). *Popularny Kwestionariusz Inteligencji Emocjonalnej PKIE. Podręcznik*, Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych PTP.
- Juczyński, Z. (2001). *Narzędzia pomiaru w promocji i psychologii zdrowia*, Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych PTP.
- Komorowska-Pudło, M. (2013). *Seksualność młodzieży przelomu XX i XXI wieku*, Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Komorowska-Pudło, M. (2015a). Jakość relacji w małżeństwach osób z doświadczeniem ciąży przedmałżeńskiej, (w:) D. Opozda, M. Loyola-Opiela, D. Bis i E. Świdrak (red.), *Rodzina miejscem integralnego rozwoju i wychowania*, 29-57, Lublin: Wydawnictwo Episteme.

- Komorowska-Pudło, M. (2015b). *Psychospołeczne uwarunkowania postaw młodzieży wobec seksualności*, Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Kwak, A., Wolfe M. (2001). Tradycyjny czy partnerski model realizacji ról rodzicielskich, (w:) H. Cudak i H. Marzec (red.), *Współczesna rodzina polska*, 151-161, Piotrków Trybunalski: Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie.
- Nowak, M. (2001). Funkcja prokreacyjna współczesnej rodziny polskiej, (w:) H. Cudak i H. Marzec (red.), *Współczesna rodzina polska*, 33-40, Piotrków Trybunalski: Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie.
- Oleś, P. (2011). *Psychologia człowieka dorosłego*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Plutecka, K. (2013). *Ojciec wobec osiągnięć edukacyjnych dziecka niesłyszącego*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego.
- Pospiszyl, K. (2004). Ojcostwo w życiu mężczyzny, *Małżeństwo i Rodzina*, 2, 24-28.
- Rostowska, T. (2003). Dojrzałość osobowa jako podstawowe uwarunkowanie życia małżeńskiego i rodzinnego, (w:) I. Janicka i T. Rostowska (red.), *Psychologia w służbie rodziny*, 45-55, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Rostowski, J., Rostowska, T. (2014). *Małżeństwo i miłość. Kontekst psychologiczny i neuropsychologiczny*, Warszawa: Difin SA.
- Ryś, M. (1999). Ku dojrzałości osobowej, (w:) K. Ostrowska i M. Ryś (red.), *Wychowanie do życia w rodzinie*, 22-33, Warszawa: Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej Ministerstwa Edukacji Narodowej.
- Ryś, M. (1999). *Psychologia małżeństwa w zarysie*, Warszawa: Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej Ministerstwa Edukacji Narodowej.
- Sikorska, M. (2009). Matka „chora” zamiast „złej” – o nowych wzorach macierzyństwa, (w:) M. Sikorska (red.), *Być rodzicem we współczesnej Polsce. Nowe wzory w konfrontacji z rzeczywistością*, 13-33, Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- Slany K. (2002), *Alternatywne formy życia małżeństwo-rodzinnego w ponowoczesnym świecie*, Kraków: NOMOS.
- Stańczak J., Stelmach K., Urbanowicz M., *Małżeństwa oraz dzietność w Polsce*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/malzenstwa-i-dzietnosc-w-polsce,23,1.html> (20.03.2019).
- Zawadzka, B. (2001). Przygotowanie młodzieży do małżeństwa i życia rodzinnego, (w:) H. Cudak i H. Marzec (red.), *Współczesna rodzina polska*, 201-212, Piotrków Trybunalski: Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie.
- Zawadzki, B., Strelau, J., Szczepaniak, P., Śliwińska, M. (1998). *Inwentarz Osobowości NEO-FFI Costy i McCrae*. Podręcznik, Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych PTP.
- Ziółkowska, B. (2005). Okres wczesnej dorosłości. Jak rozpoznać potencjał młodych dorosłych?, (w:) A.I. Brzezińska (red.), *Psychologiczne portrety człowieka*, 423-468, Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.